

v mnoha neučeneckých společenských kontextech. Nedotýkala se pouze života studentů a vzdělanců, vhodně užitá výmluva na neschopnost vzpomenout si mohla také zachránit život, jak ukázala ve své studii I. Bueno na příkladu jihofrancouzských inkvizičních procesů ve 14. století. Paměť byla také často nechtěná, potlačovaná, jak o tom svědčí již z antiky známá praxe *damnatio memoriae*. V. Chalet analyzoval způsoby zapomínání selských revolt a T. Vísí ukázal na příkladech středověkých židovských učenců, jak zrádná může být snaha přeinterpretovat pomocí paměti minulou tradici.

Společným tématem několika příspěvků jsou význační středověcí spisovatelé a jejich díla v kontextu vzpomínání. F. Stella představuje Petrarku a jeho konstruování krajiny využívající paměť jako významnou součást imaginativního procesu, zatímco V. Smirnova analyzuje strategie připomínání minulosti v díle Caesaria z Heisterbachu. Na příkladu románu *Le Morte Darthur* Thomase Maloryho J. Whitman popisuje, jak literární autor zpřítomňuje dávnou minulý, resp. legendární svět. Vedle literárních strategií sledují někteří příspěvatelé také konstruování individuálních či kolektivních vzpomínek. E. Mundal zdůraznila ve své studii na příkladu norské a islandské skaldské poezie význam paměti pro vytváření identity jednotlivce i skupiny, M. Bartlová pak na několika příkladech objasňuje, jak velkou roli ve vytváření paměti po smrti jedince hrálo výtvarné umění a jak bylo k tomuto účelu záměrně užíváno.

I z neúplného výčtu je zřejmé, jak bohatý obrázek o fenoménu paměti ve středověku kniha *The Making of Memory in the Middle Ages* nabízí. Editorce se podařilo shromáždit kvalifikovaný mezinárodní tým příspěvatelů, jejichž články jsou pestré nejen geograficky, ale i škálou analyzovaných pramenů. Celý soubor výstižně dokazuje, jak důležitou roli paměť v středověké kultuře hrála, a že lepší pochopení tohoto fenoménu přispívá v mnoha ohledech k bližšímu poznání středověkého světa.

VÁCLAV ŽŮREK

Poceta králi. K 730. výročí smrti českého krále, rakouského vévody a moravského markraběte

Přemysla Otakara II., edd. Libor

JAN – Jiří KACETL, Matice moravská, Brno – Znojmo 2010

263 s., ISBN 978-80-86488-67-7

Více či méně kulatá jubilea bývají vhodnou příležitostí k bilanci a připomenutí nejrůznějších témat. Výročí bitvy na Moravském poli nabídlo vhodné zarámování pro zhodnocení vlády a doby Přemysla Otakara II. a jeho obrazu v historiografii i dějinné paměti. Tematicky i oborově pestrý autorský kolektiv se přitom podle slov vydavatelů pokusil oprostit od axiomatických předpokladů, jež negativně ovlivnily přístup k dějinám 13. století, kdy docházelo k hlubokým změnám nejen v oblasti středovýchodní Evropy.

Těchto změn si je velmi dobře vědom Vratislav Vaníček, jenž se v úvodním hutném příspěvku věnuje Otakarově říši z širší perspektivy dějin středovýchodní Evropy. Konstatuje nebyvalou závislost v posuzování tohoto období na negativním obrazu interregna v německé historiografii, jež se jen velmi nesnadno smiřovala s pádem Štaufů a dobu po roce 1250 chápala jako svého druhu anarchii. Zároveň se ovšem snaží na řadě příkladů prokázat, že zatímco v římskoněmecké říši, nazývané někdy poměrně matoucím pojmem Německo, vzal za své univerzalistický koncept vlády, Přemysl Otakar II. dokázal držet krok s dobou a snažil se přizpůsobit procesu modernizačního přerodu, jenž patřil k dominantním prvkům 13. století. Neúspěšné pokusy o zvolení panovníkem říše vysvětluje autor spíše odporem říšské reprezentace proti silnému Přemyslovi než nedostatky českého krále. I na řadě jiných příkladů z dějin obchodu, literatury, výstavby měst a festivů se autor snaží doložit modernizační proces 13. století. Nesnadnému úsilí o vtěsnání velmi širokého spektra témat do krátkého shrnujícího příspěvku by snad bylo možné vytknout jazykovou srožanku, jež se často pohybuje na samé hranici srozumitelnosti.

Jazykovou vybroušeností naopak vyniká stručný příspěvek Martina Wihody, který shrnuje Přemyslova markraběcí léta, vyjadřuje se k první fázi dlouhodobého procesu přeměny Moravy v markrabství a spor mezi markrabětem Přemyslem a králem Václavem chápe spíše jako otázku komplikovaného vztahu mezi otcem a synem v době vyostřujícího se sporu mezi Fridrichem II. a papežskou kurií. Ke středoevropskému rozměru Přemyslova panování se následně vyjadřuje

Robert Antonín, jenž se věnuje vládě v rakouských zemích. Autor se zcela přirozeně opírá o pionýrský počín rakouských historiků, kteří tématu v sedmdesátých letech věnovali obsáhlý sborník *Ottokar-Forschungen*. Sleduje přitom výkon královské moci u jižního souseda českých zemí a prostředky, které Přemyslovec využíval k nakonec neúspěšným pokusům o centralizaci moci v oblasti práva, exekutivy, hospodářství a vojenství. Ve správě rakouských zemí sehrál určitou roli rovněž olomoucký biskup Bruno ze Schauenburku, snad i králův blízký rádce, jemuž je věnována pozornost v příspěvku Stanislava Bárty. S pomocí několika příkladů zkoumá roli, již olomoucký prelát a autor zprávy o stavu křesťanstva pro druhý lyonský koncil sehrál jako organizátor zemské obrany na Moravě. Tuto otázku řeší i v souvislostech budování lenního systému na Moravě.

Miroslav Plaček, který se dlouhodobě zabývá dějinami rodu Kunštátů, se věnuje postavě znojemského kastelána Bočka a jeho bratrům, kteří sloužili jak Přemyslovi Otakarovi II., tak jeho otcí. K rekonstrukci životní dráhy synů Gerharda ze Zbraslavi shromáždil veškeré dostupné zmínky a s jejich pomocí shrnul osudy předků kunštátského rodu od čtyřicátých let až do poslední čtvrtiny 13. století. Editor sborníku Libor Jan věnoval pozornost proslulému Milotovi z Dědic; na jedné straně se snaží rozplést vznik pozdější legendy o Milotově zradě u Suchých Krut, na straně druhé pak hodnotí životní dráhu Přemyslova věrného služebníka, pověřeného mimo jiné správou Štýrška. Vedle uvedeného příspěvku se L. Jan na jiném místě knihy věnuje fenoménu rytířství, který byl s postavou Přemysla nedílně spjat (o tom svědčí i notoricky známá jezdecká pečeť zobrazující panovníka v turnajové zbroji); zaměřuje se zejména na rozhodující okamžiky bitvy na Moravském poli.

Petr Futák rozebírá činnost královských úředníků na jihovýchodní Moravě a dlouhodobý proces utváření a stabilizace zemské hranice, jenž přirozeně přesahuje úzce vymezené mantinely doby Přemyslovy vlády. Problém založení Moravského Krumlova a možné atribuce této fundace Přemyslovi Otakarovi II. pojednává Jiří Kacetl. Konstatuje, že sice nelze doložit založení města v roce 1260, jak uvádí stará krumlovská kronika, analýza všech soudobých pramenů něco takového ovšem nevyklučuje.

Poslední dva příspěvky nabízejí zcela jiný a nutno podotknout velmi užitečný úhel pohledu na otakarovskou epochu. Shrnující studie Zdeňka Měřínského otakarovskou epochu hodnotí z pohledu archeologických nálezů na Moravě

a ve Slezsku, datovaných zhruba do rozmezí Přemyslovy vlády. Neméně zajímavý přístup, alespoň z pohledu historika, který je v tomto případě nepoučeným laikem, přináší poslední příspěvek Jiřího Ramby. Lékařsko-antropologický rozbor kosterních pozůstatků se dotýká nejen Přemysla, ale věnuje se i dalším panovníkům, především pak turnajovému zranění Karla IV.

Sborník *Pocťa králi* je výstižným svědectvím o stavu bádání i bílých místech v poznání Přemyslovy doby. Autorům publikace se navíc podařilo doplnit publikaci vhodnými obrazovými materiály, které ukazují nejen realie či jejich rekonstrukce, ale dokumentují rovněž legendu, která mocného Přemyslovcem obestírá.

JIŘÍ KNAP

Geschichte – Erinnerung – Selbstidentifikation. Die schriftliche Kultur in den Ländern der Böhmisches Krone im 14.–18. Jahrhundert, edd. Lenka BOBKOVÁ – Jan ZDICHYNEC – Jana NEŠNĚROVÁ – Zdeněk VAŠEK, Filozofická fakulta UK, Casablanca, Praha 2011 (= *Die Kronländer in der Geschichte des böhmischen Staates V*)

596 s., ISBN 978-80-87292-16-7

Oproti předešlým svazkům sborníkové řady *Korunní země v dějinách českého státu* je aktuální publikace celá v německém jazyce, což bezpochyby souvisí s financováním z mezinárodního projektu *Cuius Regio*. Editoři tak opustili dosavadní strukturu, v níž byly obsaženy české, polské a německé texty, doplněné vždy shrnutím v dalších dvou jazycích.

Knihy vychází z již páté konference věnované tematice korunních zemí, která se s podtitulem *Dějiny – paměť – sebeidentifikace. Písemná kultura a vzdělání ve vedlejších zemích Koruny české ve 14.–18. století* konala na jaře 2010 v Praze. Do sborníku nebylo zařazeno šest konferenčních příspěvků, z nich lze nejvíce postrádat charakteristiku dolnoloužického raně novověkého městského kronikářství od Falko Neiningera či zhodnocení korespondence mezi Bohuslavem Balbinem a žitavským vzdělavcem Christianem Weisem, přednesené Ludwigem Richterem. Struktura sborníku byla naopak úspěšně doplněna články čtyř dalších autorů, z nichž si dle mého soudu největší pozornost zaslouží Andreas Rütther a Jitka Wohlgemuthová.